

3.

Johana vėl apsidairė. Jokių atpažįstamų objektų ar kelio ženklų taip ir nepamatė. Dangus buvo apsitraukęs pilka debesų marška, tad susiorientuoti pagal saulę nepavyks. Nuo Sofijos namų turėjo važiuoti į rytus ir taip pasiekti Hamburgą. Bet kur dabar rytai?

Grįžti atgal minties nė nesvarstė, sėdo ant dviračio ir numynė į priekį. Tolumoje kelias nėrė į ūksmingą miško tankmę. Ten jos visai netraukė. Tačiau ar turi pasirinkimą?

Privažiavus mišką žvyrkelį kirto kitas, kiek platesnis žvyrkelis. Kur važiuoti dabar? Kartais per daug galimybių ne pranašumas, o tikras akmuo po kaklu. Pasuko galvą į kairę. Pasirodė, kad tolumoje sušmėžavo vienišo dviratininko figūra. Tai padėjo apsispręsti. Iš gertuvės atsigėrusi vandens Johana vėl sėdo ant dviračio. Mynė greitai, tačiau priekyje matyta žmogysta dingo iš akių kaip mirażas. Gal jokio dviratininko ten ir nebuvo? Kad bent asfaltuotą kelią privažiuotų, ten tikrai kokį ženklą pamatytų. Blogiausiai atveju sustabdytų kokį nors automobilį ir pasiklaustų kelio. Aišku, gėda, bet kitos išeities neturi. Įdomu, ar šiais laikais dar kas nors stoja keliuose? Iš tetos buvo prisiklausiusi apie keliones pakeleivingomis mašinomis, bet nė karto nebuvo girdėjusi, kad taip būtų keliavęs nors vienas jos bendra-

amžis. Gal tokia tema patiktų ir „Kaleidoskopo“ skaitytojams? Reikės pasiūlyti redaktorei.

Johana subarė save už vėl laukais pasileidusias mintis. Turėtų skirti visą dėmesį keliui, ir tik keliui. Miškas iš dešinės baigėsi ir Johana išgirdo, kaip tolumoje praužė automobilis. Paskui dar vienas. Reikėjo jai iškart važiuoti per mišką. Dabar teks daryti lankstą. Ramiai, niekur čia nenuskubėsi. Markas ir pats susidoros virtuvėje, ne mažas vaikas. Į vakarienę juk jo, o ne jos kolegos pakviesti. Svečiams išėjus ji suplaus indus ir sutvarkys virtuvę, taip bus išlaikytas lygybės ir darbų pasiskirstymo principas, kuriuo abu grindė santykius, ir nė vienas nenukentės.

Keliukas juosė nedidelę kalvelę. Jos viršūnėje keli beržai buvo subridę į smilgų jūrą, švelniai banguojančią ir kedenamą vėjo. Įveikusi posūkį Johana nuspaudė stabdžius ir instinktyviai pasuko vairą. Dar kiek, ir būtų nudribusi ant žemės lygioje vietoje. Na, ne visai ir lygioje. Gerai, kad pastebėjo vidury kelio gulintį akmenį. Privažiavus pamatė, kad ten visai ne akmuo, o ežys. Galėjo ir padangas pradurti. O jei būtų nuvirtusi ant žemės ir keletas iš penkių ar septynių tūkstančių jo dyglių būtų sulindę į sėdynę?

Johanos galvoje pralėkė tetos pasakojimas. Ne visais laikais ir ne visose šalyse žmonės mėgo ežius. Airiai senovėje juos vadinavo bjauriais padarais – *gráinneog*. Teta Sofija dar minėjo, kad buvo tikima, jog ežiuose įsikūnija raganos. 1566 metais Anglijos parlamentas priėmė įstatymą už kiekvieną sugautą ir pribaigtą ežį mokėti po tris pensus, mat raganos, pasivertusios ežiais, naktį vagiančios vištų kiaušinius ir išsiurbiančios karvių pieną. Neišmanėliai, bet negi juos smerksi, juk nežinojo, kad

ežiai netoleruoja laktozės. Tikriausiai jausdami istorinę kaltę, ne kitaip, britai prieš kelerius metus, švęsdami BBC leidžiamo žurnalo „Wildlife“ penkiasdešimtmetį, išrinko ežį nacionaliniu gamtos simboliu. Rinkimuose ežys nugalėjo septyntaškę boružę, ąžuolą, voverę ir dar šešis kandidatus, patekusius į trumpąjį nominantų sąrašą.

Nulipusi nuo dviračio, Johana pritūpė iš arčiau apžiūrėti ežio. Gal sužeistas ar serga? Tačiau ežys buvo sveikut sveikutėlis.

– Kas tu, ežiu pasivertusi ragana? Ar neturėtum dabar miegoti? Juk į medžioklę tau tik vakare. O gal kelią namo man parodysi?

Ežys nesiteikė jai atsakyti, tik šmurkštelėjo į šalikelę. Tiesiai po krūmu. Johana tik dabar pastebėjo, kad visa kairė kelio pusė užsodinta rododendrais. Gražu čia turėtų būti jiems pražyodus. Krūmai tikriausiai pasodinti seniai, nes išsikerojusios jų šakos buvo suaugusios į ištisinę sieną. Įdomu, kas už jų, gal kokia sodyba? Štai ir pasiklaus kelio, gal ir tas dviratininkas čia įsuko. Ačiū, ežiuk, už nuorodą. Johana vėl sėdo ant dviračio ir greitai privažiavo vartelius. Metalinius, kiek aprūdijusius, be jokių puošnių įmantrybių. Šeimininkai jais nelabai, matyt, rūpinasi.

Johana nušoko nuo dviračio ir pastatė jį pakelėje. Tada paklibino vartelius. Neužrakinti. Skambučio nematyti, lentelės su pikto šuns atvaizdu taip pat. Ji pravėrė vartelius ir drąsiai žengė į privačią valdą. Kiek aprėpė akys, visą teritoriją saugojo rododendrų siena. Išsišakojančio takelio į tujų alėją gale matė geltonais žiedais ištiškusius rožynus. Iš dešinės rikiavosi eglės, vietomis parudavusios ir išplikusios nuo senumo, iš kairės kerojo

ąžuolas, drevė jame priminė plačiai išsižiojusią burną. Atrodė, ąžuolas rėkia ir šaukiasi pagalbos. Jokio statinio Johana kol kas nematė. Žolė abipus takelio siekė kelius. Bet ir pro ją Johana pastebėjo prisirpusias žemuoges. Burna prisirinko seilių. Neatsilaikė pagundai, nusiskynė vieną, antrą, trečią. Nebuvo tokių saldžių valgių. Johana mėgaudamasi net užsimerkė. Atsimerkusi tolėliau pamatė dar kelias žemuoges. Žengė porą žingsnių ir suklupo. Įsižiūrėjęs suprato, kad užkliuvo už medinio sutrūnijusio kryžiaus. Kiek paėjusi toliau žolėje išvydo skęstančias dvi antkapių plokštes, perskaičiusi užrašus Johana suprato, kad čia ilsisi beveik prieš šimtmetį palaidota sutuoktinių pora ir du mažamečiai jų vaikai. Dar už kelių žingsnių gulėjo trys panašaus dydžio pilki rieduliai, apaugę samanų barzdomis. Ant jų taip pat buvo išskaptuoti velionių vardai ir pavardės. Žemuogės jau nebeviliojo. Noras jomis pasimėgauti netikėtai išgaravo.

Johanai neliko abejonių: ji senose apleistose kapinėse. Kaip iškart nesusigaudė. Jei jau čia atsidūrė, penkias minutes pasivaikščios. Kapinės ji mėgo nuo vaikystės. Nebūtų galėjusi paaiškinti kodėl. Jos magiškai traukdavo. Kapinėse ji panirdavo į ypatingą ramybės būseną. Mintys nutildavo ir nebedrumsdavo sąmonės, viskas atrodydavo tyra ir skaidru, lyg tokią nuotaiką lemtų vaiskiausias dangus.

Kartą pasiūlė klasės draugei istorijos testui ruoštis kapinėse. Ten niekas netrukdo ir atmintis veikia lyg naujas kompiuteris. Draugė pažiūrėjo į ją kaip į beprotę, mandagiai atsakė ir paklausė: „O tu mirusiųjų nebijai?“ – „O ko jų bijoti? Kur kas labiau reikia bijoti gyvųjų, – nedvejodama atsakė Johana. –

Ką mirusieji tau padarys? Nebent papasakos savo gyvenimo istoriją.“

Klaidžiojant po kapines ir skaitant užrašus ant paminklų, mirusieji jai atgimdavo. Ir jei savo istorijos į ausį ir nepašnibždėdavo, mielai pati juos apdovanodavo spalvingais gyvenimo aprašymais.

Kartą su Marku ji lankėsi Kopenhagoje. Didžiausią įspūdį jai paliko ne karalienės rūmai, ne spalvingas senasis uostas ir ne „Undinėlės“ skulptūrėlė ant akmeningo jūros kranto, o Asistentų kapinės, kuriose palaidoti garsūs danai, tokie kaip žymusis pasakininkas Hansas Kristianas Anderseną, filosofas Siorenas Kierkegoras ir fizikas Nilsas Boras. Johaną sužavėjo ne tiek paminklai ar vešli žaluma, pakerėjo tai, ką matė tarp jų: viena mama ant suoliuko žindė kūdikį, už poros metrų šeima iš krepšių traukė maistą iškylai, o dar tolėliau ant spalvoto pakloto dvi išsirengusios merginos kaitinosi saulėje ir skaitė knygas. Markas tokiais vaizdais pasibaisėjo: „Iškrypėliai, lyg šalia nebūtų parkų ir paplūdimių...“

Johanos atsipalaidavę, kasdienį gyvenimą švenčiantys danai nė kiek netrikdė. Taip ir turi sugyventi gyvieji ir mirusieji – darniai. Tik ta darna ne visada įmanoma, tuo abu įsitikino kitą dieną per radiją išgirdę, kad buvo išniekintas Anderseno paminklas. Sidabrinės spalvos žymekliu ant paminklinio akmens kažkas buvo užrašęs „Fuck Denmark“* ir pasirašęs 69. Žurnalistė teigė, kad tai visai nesusiję su vos prieš parą įvykdytu vandalizmo aktu

* Sušikta Danija (*angl.*), vandalizmo aktas, įvykdytas 2015 m. birželio 7-ąją.

Kopenhagos musulmonų kapinėse, ten nuo chuliganų siautėjimo nukentėjo net penkiasdešimt kapaviečių.

– Ir kam galėjo užkliūti prieš du šimtmečius gyvenęs nuostabių pasakų kūrėjas? – nusistebėjo Johana.

– Tik tam, kam gyvenimas toli gražu nėra pasaka. O tau musulmonų kapai rūpi mažiau nei Anderseno?

– Ten politika, o čia pasakos...

Johanai buvo šiek tiek gėda, kad tada neparodė tinkamos empatijos visiems ir supratingumo. Politika kaip politika, bet mirtis sulygina visus. Nepriklausomai nei nuo religijos, nei nuo šeiminės padėties, nei nuo visuomeninio statuso. Ir vandalizmas visada bus tik vandalizmas, nesvarbu, į ką jis nukreiptas. Kodėl jai tada širdį suspaudė tik dėl išterlioto Anderseno paminklo?

Praėjusi tujų alėją Johana pasuko takeliu į dešinę, ten tarp įvairiausių krūmų ir ūksmingų medžių pavėsyje rikiavosi kapavietės. Vienas puošė nedidelės granito plokštės, kitas – paminkliniai akmenys su užrašais, trečias buvo apkėtoję brūzgynai. Kaip funkcionuoja kapinių verslas, Johana menkai nutuokė. Tik po senelės laidotuvių sužinojo, kad žemė kapavietei išnuomojama dvidešimt penkeriems metams. Jei giminaičiai nuomos sutarties nepratėsia, žemės plotas atiduodamas kitiems. Kur dingsta antkapiai, ji nepasiteiravo. Gal tiesiog suskaldomi?

Staiga jos dėmesį patraukė už poros metrų sušiūravusi žolė. Vėl ežys? Nejaugi šie gyvūnai ją persekios nuolat? Ar ir čia, kaip senovės Egipte, jie palydovai į pomirtinę karalystę? O gal jie, it kokie kapinių prižiūrėtojai, gaudo ir ėda šliužus ir sraiges, kad šie nenugrauztų kapinių gėlių?

Johana žengė ten, kur jai pasivaideno ežys. Tačiau jokio spygliuoto padarėlio neišvydo. Praskleidusi smilgas, pamatė nedidelę akmeninę plokštę. Perskaitė užrašą ir nevalingai prisidengė burną. Širdis kalė kaip pašėlusį. Ant pilko paminklinio akmens juodomis raidėmis buvo užrašytas jos vardas ir pavardė.

Johana netikėjo akimis, jas pasitrynė ir dar kartą perskaitė užrašą:

Johana Mendura
1992.03.17–2009.02.14